

Scouterna

Scouterna
Värsta fördomen

Värsta rapporten

Undersökning om begränsande praktiker,
normer och maktstrukturer inom Scouterna

Anton Landehag, projektkoordinator Scouterna

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	1
Introduktion	2
Värsta rapporten	3
Bakgrund och inledning	3
1 Metod och teori	4
1.1 Intervjuer	4
1.2 Novus attitydundersökning	6
1.3 Teori	7
1.4 Tidigare studier	8
1.5 Begrepp	8
1.6 Avgränsningar	10
2 Scouterna idag	11
2.1 Medlemmen och makten	11
2.1.1 Vem är medlem?	11
2.1.2 Vem får makt?	15
2.2 Att vara med i Scouterna eller att vara scout	18
3 Möjligheten att delta i verksamheten	19
3.1 Anpassad verksamhet?	19
3.1.1 Klass, ålder och funktionalitet	19
4 Att vara scout	22
4.1 Svensk scout som identitet	22
4.1.1 Sverige när scoutrörelsen var ung	25
4.1.2 Svensk – öppen, handlingskraftig och vit	27
5 Slutsatser	29
6 Litteratur	31

Introduktion

Scouterna vilar på grunden att vi alla, oavsett nuvarande förutsättningar eller bakgrund, har något att bidra med. Precis som i patrullen, där våra olikheter gör att vi blir bäst tillsammans, gäller det för hela organisationen. Det gäller i Scouterna idag, precis som det gällde för de tjugo deltagare med olika bakgrund som var på det allra första scoutlägret på Brownsea Island. Eftersom detta är en grundläggande förutsättning hos oss, måste Scouterna också spegla mångfalden i det samhälle vi lever i. Vårsta rapporten visar att vi inte gör det idag.

Rapporten baseras på våra medlemmars uppfattning av hur scoutrörelsen ser ut. Vi har inte haft möjlighet att fråga alla, men tillräckligt många för att resultatet ger en relevant bild av vilka vi är.

Vi vet att för att förändra något måste man börja med sig själv – att vi leder som vi lär. Därför är Vårsta rapporten viktig för scoutrörelsen. För att vi ska se hur mångfalden i rörelsen ser ut idag och i nästa steg kunna göra något åt det. För att vi ska kunna fortsätta vara stolta över den fantastiska barn- och ungdomsorganisation vi är.

När vi om några år ser oss omkring är vi övertygade om att Vårsta rapporten har bidragit till att göra skillnad inom Scouterna. Då är vi en rörelse som på riktigt är till för alla.

Josefine Larsson och Martin Björgell

Ordföranden för Scouterna

Värsta rapporten

Bakgrund och inledning

Nu har du framför dig *Värsta rapporten*, en rapport om normer och maktstrukturer inom Scouterna. Rapporten är framtagen inom ramen för det av Svenska PostkodLotteriet finansierade projektet Värsta fördomen, som ett normkritiskt och antirasistiskt samarbetsprojekt med Scouterna som ägande organisation. Samarbetsparter i projektet är Stiftelsen Expo, Röda Korsets Ungdomsförbund och Ungdom Mot Rasism. Projektet inleddes 1 oktober 2012 och pågår fram till den 31 september 2015. Mer information om projektet finns att läsa på dess hemsida www.varstafordomen.se.

Värsta fördomens övergripande syfte är att göra Scouterna till en ännu öppnare organisation än vad den är idag. Den här rapporten ska ses i ljuset av detta. Ska vi kunna bli mer öppna måste vi först veta på vilket eller vilka sätt unga exkluderas från rörelsen idag.

Scouterna lyckas idag med något som väldigt få andra organisationer gör i dagens Sverige – att involvera i stort sett alla sina medlemmar i verksamheten. I en tid då de traditionella folkrörelserna kämpat med vikande medlemsantal lyckas Scouterna dessutom vända en nedåtgående trend och faktiskt växa som organisation. Utgångspunkterna för denna rapport är inte att ifrågasätta scouting i sig utan att titta på vad inom den svenska scoutrörelsen som kan verka exkluderande för barn och ungdomar som annars skulle ha varit intresserade av att vara scouter. Värsta rapporten ska inte ses som ett mål i sig utan som en del av en större process. Scouterna gör unga redo för livet, låt oss se till att detta innebär alla unga oavsett bakgrund, funktionalitet, livsåskådning, sexualitet eller kön.

Rapporten är skriven av Anton Landehag, projektkoordinator på Scouterna, i samarbete med Ulrica Lysén, projektledare för Värsta fördomen. Arbetet med rapporten inleddes under maj månad 2013 och färdigställdes under februari 2014. Särskilda tack riktas till alla som medverkat i intervjuer som använts som material till denna rapport och alla kollegor som diskuterat rapportens tillvägagångssätt och slutsatser.

Anton Landehag

Stockholm 27/2 2014

1 Metod och teori

Till och med de värsta rapporterna utgår från en metod. I detta fall intervjuer, webbintervjuer genomförda av Novus, inläsning av tidigare studier om Scouterna som organisation samt forskning kring svenskhet, vithet och rasism. Den studie som Novus har genomfört på uppdrag av Scouterna redovisas i sammanhållen form som bilaga till denna rapport men delar av dess resultat återges i rapporten.

Intervjudeltagarnas svar har tolkats och vägts gentemot slutsatser som kunnat utläsas ur de behandlade studierna. Kort ska också den teoretiska ingången för rapporten behandlas samt den använda begreppsapparaten. Målsättningen för studierna som ligger till grund för rapporten har varit att göra dessa så vetenskapliga som möjligt. På grund av begränsade tidsramar har det dock inte varit möjligt att göra jämförande studier för att ytterligare belägga de teser som drivs i rapporten. För att säkerställa intervjudeltagarnas integritet kommer inte intervjumaterialet att göras tillgängligt. Av samma anledning kommer inte heller de intervjuades namn att skrivas ut i anknytning till citerade uttalanden.

1.1 Intervjuer

Totalt har 116 personer deltagit i 20 stycken intervjuer. De flesta, 17, av dessa intervjuer har genomförts som gruppintervjuer. De övriga tre intervjuerna har enbart involverat en respondent. Den valda intervjuemetoden har varit semistrukturerad vilket innebär att ett frågemanus har funnits som intervjuaren har utgått från. Avvikelser från frågemanuset har skett när så varit naturligt. Intervjuerna har inte spelats in och transkriberats utan anteckningar har tagits i samband med intervjutillfällena, vid ungefär hälften av tillfällena av intervjuaren Anton Landehag, i resterande fall av Ulrica Lysén. Den valda metoden får konsekvensen att de citat som lyfts fram kan innehålla mindre felaktigheter då de inte kunnat kontrolleras i efterhand. Valet att inte spela in intervjuerna motiveras av att det tidsmässigt inte hade varit möjligt att transkribera alla intervjuer.

En intervjudeltagares svar är att betrakta som upplevelser. Upplevelser som inte alltid stämmer överens med verkligheten men som fortfarande ger värdefull information om vilka normer, värderingar och strukturer som genomsyrar rörelsen. Svaren kommer att refereras till som citat och redovisas i anslutning till att resonemang förs eller slutsatser presenteras i rapporten.

Intervjuer har genomförts i samband med besök på Scouternas regionala kanslier, Nykterhetsrörelsens Scoutförbunds (NSF) personaldag, på Equmenias kansli samt i samband med

workshops som genomförts på scoutlägren Spacecamp, Lägr1, Trampolin samt på 60 degrees north. De som intervjuats är som nämnt totalt 116 stycken och kan uppdelas i följande grupper:

- 40 anställda eller förtroendevalda från NSF, Equmenia Scout och Scouterna
- 9 ledare
- 31 äventyrarscouters (12-15 år)
- 27 utmanarscouters (15-18 år)
- 9 roverscouters (19-25 år)

Majoriteten av de ideellt aktiva scouter som intervjuats har sin organisatoriska bakgrund inom Scouterna och ett fåtal inom Equmenia Scout.

Två olika frågeformulär har använts. I första hand beroende på gruppstorleken, med konsekvensen att majoriteten av de ideella scouterna har intervjuats utifrån det första frågeformuläret.

Frågemanus 1

Vem är scout?

Kan alla vara med i Scouterna/vara scouter?

Vill alla vara scouter/vara med i Scouterna?

Är Scouterna en öppen rörelse

Frågemanus 2 är indelat i tre övergripande teman.

Frågemanus 2

Öppenhet/inkludering

Är Scouterna en öppen rörelse?

Vem/vilka upplever sig som inkluderad?

Vem/vilka upplever sig som en naturlig del av rörelsen och verksamheten?

Vem/vilka har svårigheter att delta i verksamheten?

Rörelsen idag

Hur ser rörelsen ut?

Vem är medlem/scout?

Hur ser vi på medlemmen?

Hur ser samhället på medlemmen?

Makt/inflytande

Vem blir vald till förtroendeuppdrag?

Vem kan verka inom organisationens olika rum?

Hur ses det på ledaren?

Intervjumaterialet lyfts i rapporten fram som citat för att belägga förda resonemang. Vid författandet av rapporten har citat som representerar ett flertal intervjuades upplevelser valts ut.

Jag som rapportförfattare har, kontinuerligt under arbetets gång, genom självreflexivitet försökt att ifrågasätta mina egna utgångspunkter och tolkningar av resultaten samt min bakgrund och mina förhållningssätt. Självklart kommer mina tolkningar icke desto mindre att i viss mån färgas av mina tidigare erfarenheter. För att motverka detta ytterligare har rapportens slutsatser diskuterats med tidigare intervjudeltagare och kollegor innan rapportens färdigställande.

1.2 Novus attitydundersökning

Under januari månad 2014 har en kompletterande studie genomförts tillsammans med undersökningsföretaget Novus. Studien är en jämförande attitydundersökning bestående av 2336 webbintervjuer som genomfördes under perioden 23-31 januari 2014. Två paneler har svarat på ett frågeformulär som behandlat frågor om paneldeltagarens inställning till jämställdhet, integration, migration, HBTQ-rättigheter, funktionalitet och frågor om ålder. Den ena panelen bestod av personer som är medlemmar i Scouterna och den andra panelen bestod av ett representativt snitt av allmänheten. Totalt inkom 1316 svar från scoutpanelen och 1020 från allmänhetspanelen med en svarsfrekvens om 53 procent i den första panelen och 55 procent i den senare.

Studien genomfördes för att komplettera rapportens övriga material, för att kunna ge en mer fullödlig bild av de utmaningar Scouterna likväl som samhället i stort står inför i frågor kring inkludering. I denna rapport lyfts delar av svaren från undersökningen in löpande i text samt i diagramform. För mer information om studien från Novus, se rapporten där resultatet redovisas separat.

1.3 Teori

Varje rörelse påverkas av den kontext den verkar inom. För Scouternas del innebär detta att både den internationella scoutrörelsen och det svenska samhället utövat sin inverkan på den svenska scoutrörelsens framväxt och utveckling. För att adressera detta har inläsning av tidigare producerade studier på området genomförts. Detta gäller både studier av Scouterna som organisation med särskilt fokus på frågor om scoutidentiteten och om rörelsens öppenhet eller slutenhet samt forskning kring det omgivande samhället, Sverige och dess utveckling. Den forskning som har använts som tolkningsram behandlar det svenska samhällets utveckling ur ett intersektionellt perspektiv och rör forskningsämnena genusvetenskap, konstvetenskap, ekonomisk historia och kritiska vithetsstudier. Litteraturen har använts som tolkningsram och referenspunkter i relation till intervjumaterialet.

De teorier som ligger till grund för tolkningar av materialet återfinns främst inom det postkoloniala fältet. Studiens syfte, att kartlägga exkluderande praktiker, normer och maktstrukturer, avslöjar den teoretiska ingången. ”Vi måste ändra fokus från ’de andra’ till våra strukturer och institutionella sammanhang för att få kunskap om mekanismer som reproducerar etniska klyftor och en vi-och-dem ordning i samhället.” argumenterar Masoud Kamali och Paulina De Los Reyes; och denna rapport utgör ett försök att göra just det.¹ Utgångspunkten för rapporten är att det existerar socialt konstruerade normer och sociala strukturer som påverkar människor på individnivå likväl som grupper av människor och organisationer. Sociala normer kan beskrivas som oskrivna regler och förhållningssätt som individer ofta underförstått förväntas agera efter. Normer fungerar ofta som en konservator av makt och resulterar i att individer privilegieras eller förfördelas. Detta gäller för de samhälleliga heteronormerna och könsmaktsordningen. Forskaren Tobias Hübinette argumenterar för att det ”...finns en rasmaktsordning respektive könsmaktsordning som både vita och icke-vita liksom män och kvinnor måste förhålla sig till”.² Rasism ses i denna rapport som en maktordning som påverkar individer i deras vardag. Rasismen och andra maktordningar upprätthålls av sociala normer som styr vilka förväntningar som finns på individer och grupper av individer och förutsätter alltså inte en medveten vilja att förfördela eller diskriminera.

¹ Kamali och De Los Reyes, *Bortom vi och dom, teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*, SOU 2005:41, Stockholm, 2005

² Hübinette et al. *Ras och vithet i det samtida Sverige*, 2012, s 16

1.4 Tidigare studier

Den inläsning av tidigare studier av Scouterna innefattar Jens Liljestrands ”Vi äro svenska scouter vi”, Anna Westbergs ”Den upproriska skötsamheten – att vara ung och scout” och ”Scoutskjortan – mer än bara ett klädesplagg”. Dessutom har den senaste versionen av ”Ledaren – gör dig redo” lästs. Studierna refereras inte i rapporten men utgör en viktig del av den tolkningsram som rapportens analyser utgår från.

Jens Liljestrand argumenterar för att scoutingens framväxt i Sverige skedde som ett socialt projekt där ungdomen skulle räddas från det moderna samhället. Detta kan relateras till Anna Westbergs argumentation om att scouting kan ses som ett uppror i sig, inte mot föräldragenerationen utan mot andra ungdomar genom att vara skötsamma. Liljestrand menar vidare att scoutrörelsen i Sverige organiserat en majoritet av sina medlemmar från medel- eller överklassbakgrund.

1.5 Begrepp

De begrepp som används i rapporten tar sitt avstamp i de teoribildningar som beskrivs ovan. Rapporten som sådan har ingen ambition att bidra till teoretiskt nyskapande och begreppsanvändningen är därmed snarare utformad för att öka läsbarheten av rapporten.

Rapporten utgår som nämns i teoriavsnittet från ett normkritiskt perspektiv där fokus snarare läggs på de normer som finns inom organisationen än på de personer och grupper av personer som inte är en del av rörelsen. *Normer* beskrivs vanligtvis som oskrivna regler som dels reflekterar de förväntningar som sätts på en individ utifrån hur denna kategoriseras. Normstrukturer skapar också maktrelationer i samhället och ger människor som uppfyller normer om exempelvis vithet, kön eller sexualitet fördelar och privilegier där personer som inte är normpersoner får sanktioner och förfördelas. Samhälleliga normer påverkar allt från strukturell diskriminering och utsatthet för våld till subtila blickar och nedsatta förväntningar på en individs förmåga. Rapporten behandlar främst normer kring kön, sexualitet, funktionalitet, ålder, klass och vithet.

Hur personer som utsätts för rasism i Sverige beskrivs varierar mycket i det politiska samtalet. I denna text används i första hand beskrivningen *vit – icke-vit*. Detta är inte oproblemiskt då färgen på en persons hud i sig är den enda avgörande faktorn för om person utsätts för rasism eller inte. Distinktionen *vit – icke-vit* är dessutom mycket svår att göra och utgår från vithet som norm. Just begreppet *vithetsnormen* beskriver tydligt att vem som utsätts för rasism är sammankopplat med samhälleliga normer om vithet där en person som uppfattas som normativt vit privilegieras av samhället och får fördelar i jämförelse med personer som inte uppfyller vithetsnormen. Begreppet

har valts bort i denna rapport till följd av att det kan uppfattas som för akademiskt, då syftet är att göra rapporten mer tillgänglig för läsaren. Begreppet *rasifiering* beskriver den process genom vilken människor tillskrivs egenskaper utifrån deras fysiska och/eller kulturella egenskaper. En *rasifierad* person är en person som uppfattas som tillhörandes en underordnad kategori i ett strukturellt rasistiskt samhälle. Rasifieringsbegreppet anknyter nära till rasbegreppet men tydliggör och betonar processen som skapar ras. Ras uppfattas följaktligen som en socialt konstruerad kategori med materiella konsekvenser men utan innebörd ur ett biologiskt perspektiv. I rapporten har begreppet *rasifierad* valts bort till förmån för *vit – icke-vit* då det uppfattas som alltför akademiskt och svårtillgängligt vilket ovanstående beskrivning bör kunna tydliggöra. *Rasbegreppet* har inte använts i denna rapport annat än i teoriavsnittet. Det beror på att det sällan används i Sverige och att det uppfattas som alltför krångligt att beskriva och att det enbart är dess innebörd som social kategori som är av intresse för det perspektiv denna rapport utgår från. Begreppet *invandrare* används i hög utsträckning i dagligt tal men är högst problematiskt då det på intet sätt beskriver vem som förfördelas och sanktioneras mot bakgrund av rasism i det svenska samhället. En person kan vara invandrad utan att någonsin utsättas för rasism likväl som en svenskfödd person med föräldrar födda i Sverige med mörk hud kan utsättas för rasism. Det är också troligt att det är den senare snarare än den tidigare personen som beskrivs som *invandrare*. Det gör begreppet och dess användning problematiskt, varför det i den utsträckning det varit möjligt undvikits i denna rapport.

De intervjuade har i hög utsträckning använt begreppen *vit, icke-vit och invandrare* vilket också framgår i de citat som lyfts fram. I Novus-undersökningen har begreppet *invandrarbakgrund* använts med beskrivningen; ”en person som antingen själv är född i annat land än Sverige (1:a generationens invandrare) och / eller har minst en förälder som är född i ett annat land (2:a generationens invandrare)”.

Rapporten använder begreppet *könsroller* vilket åsyftar de egenskaper och beteenden som personer utifrån kön förväntas agera utefter. Begreppet är problematiskt i den mening att det ger bilden av att *könsrollen* skulle vara valbar och att en individ potentiellt kan kliva in och ur rollen. Normer kring kön uttryckta genom könsmaktsordningen påverkar dock individer oavsett kön i samhället och normer kring kön kan inte läggas av på det sätt som en *roll* generellt förväntas kunna göra.

Klass används som begrepp i rapporten på ett relativt oproblematiserande vis, vilket tar sin bakgrund i de beskrivningar som använts av de intervjuade som främst fört resonemang kring ekonomisk bakgrund. Novus-undersökningen undersöker ekonomisk situation (personlig inkomst) och utbildningsbakgrund hos de som deltar i undersökningen, något som tydligt relaterar till *klass*.

1.6 Avgränsningar

Rapportens syfte är att undersöka exkluderande praktiker, normer och maktstrukturer inom Scouterna vilket varit vägledande då avgränsningar gjorts inom ramen för arbetet med rapporten. De studier som har genomförts inom ramen för arbetet med rapporten representerar i sig ett mycket omfattande material som kunnat bearbetas ytterligare och angripas utifrån ett flertal ingångar. Avgränsningar har främst varit nödvändiga att göra i relation till studier av den internationella scoutrörelsen och dess framväxt. Potentialen att fortsätta studera och utveckla strategier för inkludering inom Scouterna är stor och denna rapport är inte en slutpunkt utan snarare ett startskott.

2 Scouterna idag

”Personer som är födda in i det, mamma pappa mormor morfar, är givna. Sen är det också dom som bor på en ort där scouterna har en stor betydelse och en hög synlighet. Sen är det dessvärre inte så många fler.”

En del av intervjuerna har fokuserat på hur rörelsen ser ut idag, vilka som är medlemmar och vilka som får makt inom rörelsen. Dessa frågor hänger samman med både praktiska begränsningar för deltagande i verksamheten och sociala normer och strukturer inom rörelsen som fungerar utestängande. I detta textavsnitt behandlas alltså frågan *Vad*. Kommande två textstycken fokuserar i högre utsträckning på *Varför* de problem och utmaningar som existerar finns inom Scouterna.

2.1 Medlemmen och makten

Den grundläggande uppdelningen i detta avsnitt i rapporten görs mellan vem som är medlem och vem som får makt i organisationen. I grunden handlar båda frågorna om ungas möjligheter, antingen att bli en del av rörelsen genom att ingå i medlemsbasen eller i form av att få tillgång till möjligheten att förändra organisationen Scouterna. Det finns fundamentala skillnader mellan dessa båda frågor och det är fullt möjligt för en person att delta i en organisations verksamhet och känna sig som en del av denna men ändå stöta i glastak som begränsar möjligheten att bidra till verksamhetens utveckling. Denna skillnad till trots handlar frågorna i grunden fortsatt om sociala normer inom organisationen och det är också ur denna synvinkel frågan behandlas.

2.1.1 Vem är medlem?

Scouternas medlemsbas kan studeras både genom att granska medlemsstatistik och genom att intervjua aktiva scouter om deras upplevelser av rörelsen. Vad gäller köns- och åldersfördelning finns det statistik att tillgå som har använts som referenspunkter gentemot intervjumaterialet. För barn och ungdomars klasstillhörighet, hudfärg och födelseland finns inte samma möjligheter. I en

del fall skiljer sig intervjudeltagarnas upplevelser markant från den tillgängliga statistiken. Dessa fall, när berättelsen om Scouterna skiljer sig från verkligheten, är särskilt intressanta och kan visa på vilka normer som existerar inom rörelsen eller annorlunda uttryckt – hur rörelsen förväntas vara och vem som förväntas vara scout.

De intervjuade beskriver en rörelse med en homogen medlemsbas. I många av de frågor som behandlats inom ramen för intervjustudien har respondenternas svar spretat åt olika håll. Vad gäller frågor kring hur rörelsen ser ut är detta inte fallet. Det tycks finnas en mycket stark uppfattning om vem som är medlem inom rörelsen.

”Unga som vuxit upp i rörelsen och har föräldrar som är scouter passar in. Vit medelklass, funktionella, är norm”

Medlemsbasen beskrivs företrädesvis bestå av vita, individer som uppfyller normer kring funktionalitet, tillhörandes en odefinierad medelklass som vuxit upp i rörelsen. Studien innefattar en stor mängd uttalanden som ger stöd för detta. Särskilt homogeniteten vad gäller medlemmarnas hudfärg sticker ut vilket belyses av citatet nedan:

”Det finns, vad jag vet, två, nej tre, barn som inte är svenska men de är adopterade”

Uttalandet gör det väldigt tydligt, inte bara hur medlemsbasen ser ut, utan också var gränsen för svenskhet dras av respondenten³. Avgörande för om en är svensk eller inte handlar alltså här inte om kulturell tillhörighet, etnicitet, eller födelseland utan om hudfärg. Uttalandet är ett i mängden av beskrivningar av scoutrörelsen som bestående av vita barn och ungdomar.

Inom Scouterna finns det exempel på kårer som består nästan uteslutande av scouter med bakgrund i ett annat land. Detta handlar både om muslimska kårer inom NSF och om kårer som startats upp i samarbete med syrisk-ortodoxa församlingar. Dessa kårer bidrar till en mer heterogen medlemsbas men beskrivs stå långt från den nationella verksamheten.

”Vi har kårer som bara representerar utrikesfödda. Vi är ganska segregerade. I de större städerna fler muslimska kårer som inte tar del av den nationella verksamheten.”

Det pratas också mycket om en medelklassnorm. Som beskrevs i avsnittet om tidigare studier kommer en rörelse som framförallt organiserar medelklassen i dagens Sverige att vara vit. Längre fram i rapporten kommer frågan om relationen mellan hudfärg och klass kopplat till den svenska scoutrörelsen föras mer utförligt.

³ Vilket i hög utsträckning är samma gränsdragning som görs i samhället i stort. Se Hübinette et al och De los Reyes et al.

Beskrivningen av vem som är medlem innefattar också uppfattningar om kön. Många respondenter beskriver den typiska medlemmen som en vit pojke eller ung man med lägre social status i samhället i övrigt.

”Den typiska medlemmen är en råblond, medelklassvenssonskt lagom utstött pojke.”

Medelklassnormen problematiseras av ett par av respondenterna mot bakgrund av den lägre sociala statusen. Det beskrivs som att en nördnorm existerar inom rörelsen.

”Det pratas mycket om en medelklassnorm. Samtidigt finns det inte riktigt. Nördnorm är starkare än samhällsnormer kring lyckade individer. Det finns en massa normer som skapar förväntningar på individer. Vi är alltid underdogs. De som inte platsar någon annanstans, som inte känner sig hemma någon annanstans trivs i Scouterna.”

Självklart är det positivt att barn och ungdomar som inte känner sig trygga och ges utrymme att utvecklas som individer får utrymme i någon del av sina liv. Samtidigt kan detta perspektiv ifrågasättas ur två perspektiv. För det första innefattar normen om den ”nördiga pojken” uppfattningar om såväl klass som hudfärg. Nörden är en vit pojke, eller ung man, med medelklassbakgrund.

Vad gäller uppfattningar om kön är respondenterna förhållandevis eniga om att det finns en manlig norm inom rörelsen. Medlemmen, scouten, är kort sagt en pojke.

”Man är företrädesvis vit, väldigt stark heteronorm. Det finns väldigt mycket kropp men inte sexualitet, menstruation osv. de är scouter och inte pojkar och flickor.”

Det finns också tydliga uppfattningar om rekrytering och utträdestal hos en del av respondenterna. Uppfattningarna, som i detta fall främst rör förhållanden inom Svenska Scoutförbundet SSF⁴ historiskt, är i dessa fall myter mer än något annat, vilket en granskning av medlemsstatistik visar.

”Vi värvar lika många killar som tjejer men 2/3 av alla som slutar är tjejer”

I själva verket visar medlemsstatistiken att fördelningen är betydligt jämnare vad gäller utträden ur scoutrörelsen. Hårdraget kan sägas att omkring 55 % av de som blir medlemmar är pojkar och att andelen flickor som slutar endast är högre än för pojkar i äventyraråldern (12-15 år)⁵. Uppfattningen är dock ofta upprepad och reflekterar, trots att den inte representerar verkliga förhållanden, vilka normer som råder inom rörelsen.⁶

⁴ SSF står för Svenska Scoutförbundet, vilket var det största av de olika scoutförbunden fram till samgåendet 2012.

⁵ Statistiken hittas längst bak i rapporten och är från SSF:s medlemsregister. Siffrorna rör perioden fram till 2009 vilket motiveras av att medlemsregistret därefter byttes.

⁶ Observera att den befintliga statistiken utgår från ett binärt könssystem där ingen hänsyn tas till att människors könsidentitet inte behöver ligga i linje med detta system.

Vad gäller funktionalitet är respondenternas bild att det är få med fysiska funktionsnedsättningar som är aktiva i rörelsen. Det finns vidare en uppfattning om att många med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är scouter.

Många av respondenterna betonar också att en historisk koppling till rörelsen, att ha varit medlem från spårarålder (8-10 år) och att ha föräldrar som själva varit scouter, ses som något centralt i scoutnormen.

Även om de intervjuade menar på att Scouternas medlemsbas är homogen visar Novus-undersökningen att etniskt ursprung knappt skiljer sig åt mellan Scouterna och allmänheten. Scouter är dock genomgående mer accepterande och positivt inställda till mångfald, jämfört med allmänheten. Bland scouter finns det inga könsskillnader när det kommer till acceptans och inställning, medan kvinnor i allmänheten är mer accepterande än män. Scouter har i högre grad än allmänheten vänner med invandrabakgrund. Scouters vänner har i jämförelse med allmänheten också en mer accepterande inställning till människor med annat etniskt ursprung, sexuell läggning och trosuppfattning.

Vad gäller utbildning så visar Novus-undersökningen att 92 % av scouterna har utbildning på gymnasie/högskolenivå, medan samma utbildningsnivå inom allmänheten ligger på 80 %. Scouter har generellt sett en högre personlig inkomst än allmänheten.

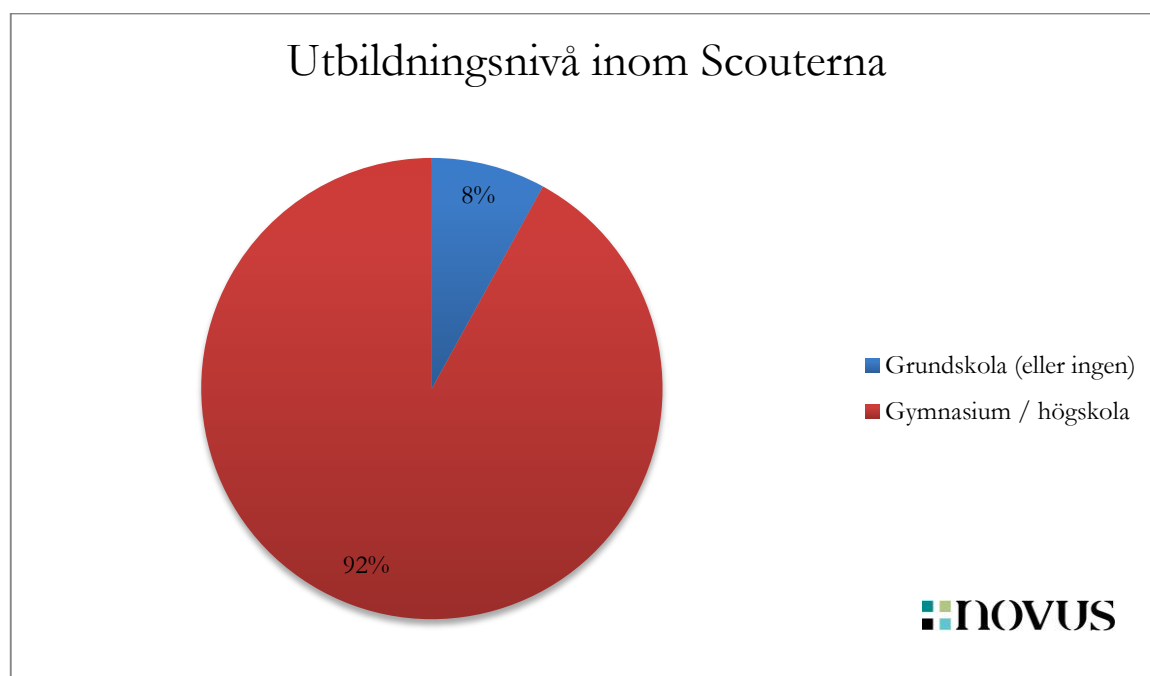
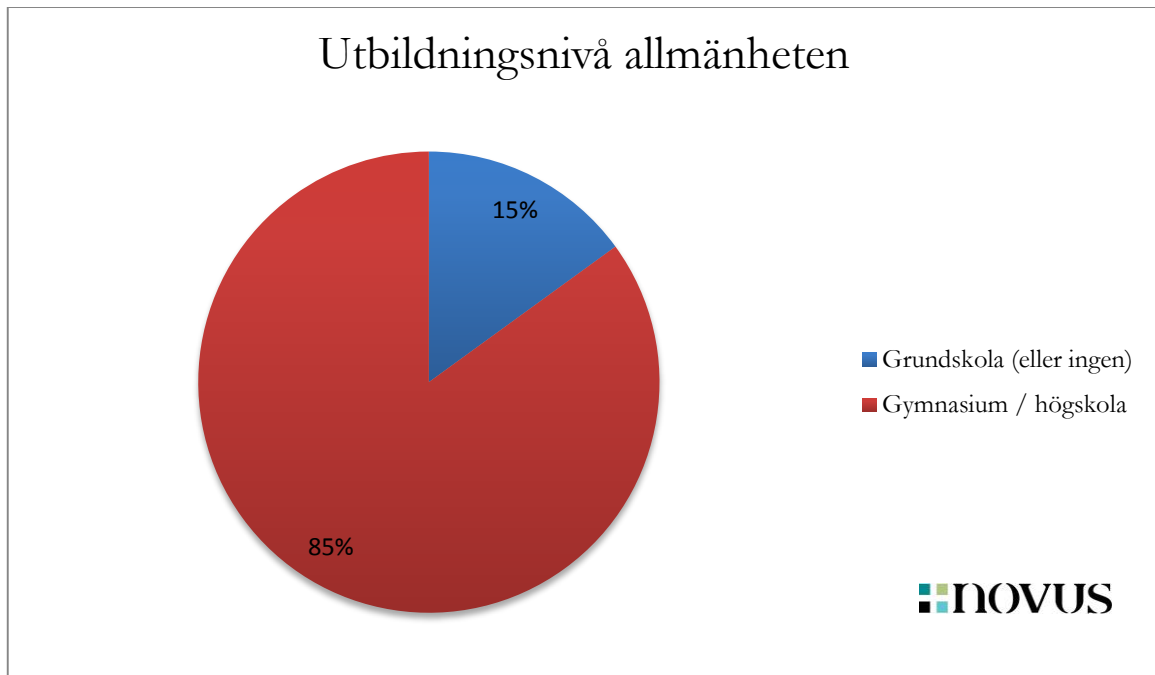

Diagram 1. Utbildningsnivå inom Scouterna,
Bas: 1316 Scouter, 1020 allmänbeten

Figur 2. Utbildningsnivå allmänheten.

Bas: 1316 Scouter, 1020 allmänheten

2.1.2 Vem får makt?

Vad gäller frågan om vem som får makt inom rörelsen, vem som väljs till förtroendeposter eller ses som informella ledare, är svaren från intervjudeltagarna inte fullt lika entydiga som vad gäller organisationens medlemsbas. Svaren kretsar främst kring frågor om kön, ålder, organisatorisk bakgrund och personliga egenskaper. Hudfärg och funktionalitet lämnas här i stort sett utanför resonemangen vilket av respondenterna motiveras av att så få exempel (om några) finns på personer i ledande ställning med en annan hudfärg än vit och/eller med funktionsnedsättningar.

”På kärnivå är 70 % av ordförandena män, 70 % är över 35 år. Jag känner bara till heterosexuella kärordförande och alla är vita svenskar. Ordförande alltså. På styrelsenivå är det lite bättre.”

Uttalandet är generellt hållet men är förhållandevis talande för de svar respondenterna ger. Precis som med medlemsbasen i stort beskrivs personer i ledande positioner ha medelklassbakgrund. Flera respondenter pratar om en rörelse där majoriteten av personerna i ledande positioner är män. Detta verkar dock skilja sig åt beroende på vilken nivå av organisationen som behandlas.

”På distriktsnivå är det 50/50 män och kvinnor som ordförande, på kärnivå är det... två eller tre kvinnliga ordförande”

Uttalandet visar på att en ökad medvetenhet om frågorna kring maktfördelning tycks finnas ju högre upp i organisationen fokus läggs.

”Problemet är inte att tjejer inte gör saker utan att killar alltid får frågan först”

Dessa uttalanden tycks dock inte vara helt representativa för rörelsen som helhet. Detta då många exempel lyfts som visar på att många kårer har kommit långt vad gäller att låta fler än män få möjligheten att utöva inflytande över verksamhetens utformning, informellt eller genom formella förtroendeposter.

En bakgrund inom Scouterna verkar inte vara en nödvändig förutsättning men underlätta betänkligt för att nå maktpositioner inom rörelsen. Detta handlar i hög utsträckning om organisationskultur, vilket detta citat från en Equmenia-scout visar på:

”Inom scoutverksamheten rekryteras ledare inifrån verksamheten. Ledare är gamla scouter eller föräldrar vanligtvis. Församlingsmedlemmar är de i hög utsträckning.”

Många rörelser fungerar på detta sätt men icke desto mindre kan det mycket väl vara problematiskt om:

”En ska vara född in i organisationen, annars räknas en inte. Går inte att ta på vad det är som gör att en inte får vara med eller inte.”

Vidare resonerar många respondenter om de förtroendevaldas ålder. Scouterna har länge beskrivit sig som en rörelse ledd av unga, stöttad av vuxna. Den verklighet respondenterna återger visar dock att detta inte överallt stämmer.

”Åldersdiskriminering förekommer. Det ska vara vuxna som leder, 18 för att vara ansvarig ledare. Ordföranden är till 70 % över 35. Man tvingar in ungdomar för att det står i stadgarna.”

Samtidigt verkar det finnas ett mer generellt problem med rekrytering av scoutledare inom rörelsen. Många gånger tycks det vara svårt att hitta personer som vill ta på sig såväl att fungera som scoutledare eller att inneha ansvarspositioner på kårnivå. Detta visas både av den ofta använda och negativt laddade beskrivningen ”pappersscout”⁷ men också av citat som:

”Den som vill, eller blir intvingad eftersom det är brist på folk”

Statistik över ordförandeskap på kår- och distriktsnivå kan vara intressant att jämföra uttalandena med. Som tidigare nämnt är det endast möjligt att granska detta utifrån ålder och kön. På kårnivå är 347 av 991 registrerade ordföranden kvinnor⁸. Vad gäller ålder så är 2/3 över 40 år. Endast 16 % av kårordförandena är under 30 år⁹.

Novus-undersökningen visar att såväl scouter som allmänheten till nästan 100 % stödjer påståendet att kvinnor ska ha lika stor möjlighet som män att avancera i arbetslivet och

⁷ Pappersscout är en nedsättande beteckning som avser en scout som främst ägnar sig åt pappersarbete, vilket kan vara i kårstyrelsen eller på kansliet.

⁸ Se diagram 1 på nästa sida

⁹ Se diagram 2 på nästa sida

organisationer. Övervägande majoriteten bland såväl scouter som allmänhet anser också att kompetens är viktigare än ålder för att få chefs- eller ledarposition.

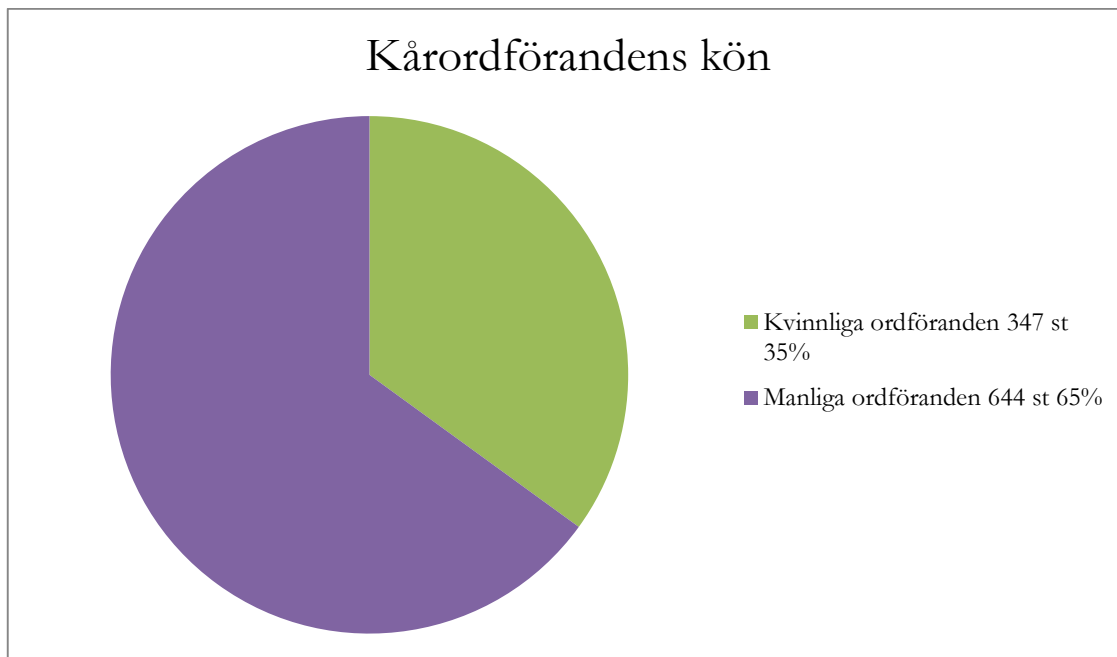

Diagram 3. Könsfördelning kårordförande

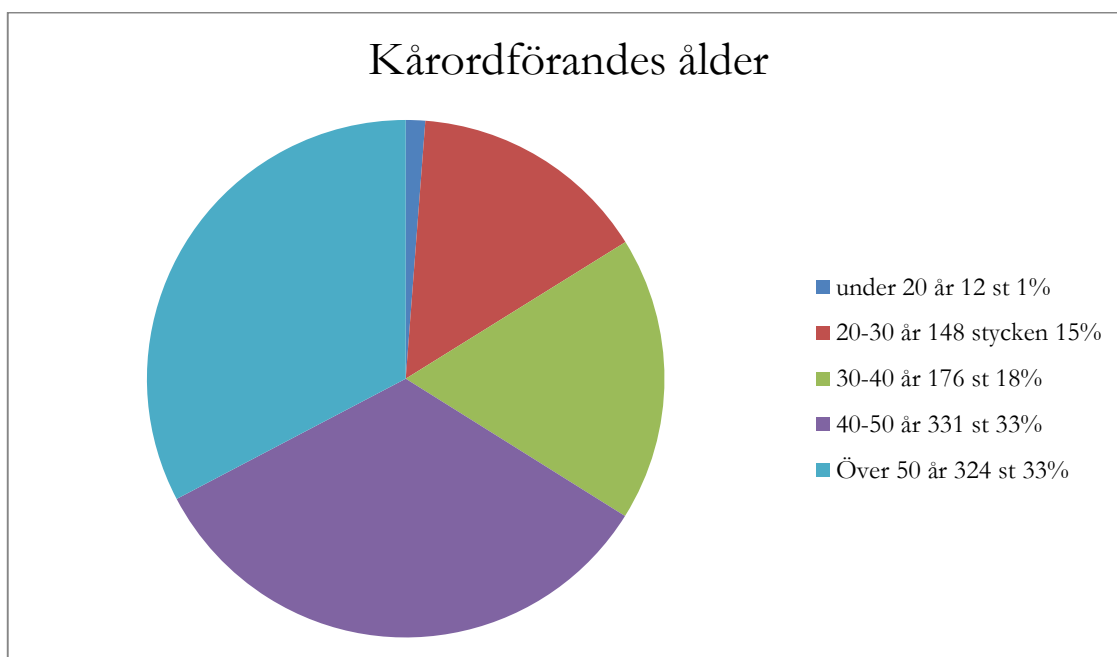

Diagram 4. Åldersfördelning kårordförande

2.2 Att vara med i Scouterna eller att vara scout

I nästan alla intervjuer har skillnaden mellan att vara scout och att delta i verksamheten lyfts fram av de intervjuade. Under de första genomförda intervjuerna framkom detta med sådan tydlighet att frågemanus 2, som framtoggs i ett senare skede av studien, delar upp frågan redan från start. Det tycks, trots att en del respondenter hävdar det, inte vara så att:

"Alla som vill är scouter."

Det tycks vara fullt möjligt att delta i verksamheten, att vara medlem i Scouterna, men att inte känna sig som en scout. Det existerar alltså en scoutnorm som alla inte passar in i, vilket både påverkar medlemmar i rörelsen men också de som inte får frågan.

"Att bryta 'alla kan vara scouter'-exkluderingen kan ta väldigt mycket tid. Alla kan vara med säger alla men alla vill inte, för att alla känner sig inte välkomna."

Den ena sidan av detta är att verksamheten inte anpassas så att vare sig funktionalitet, bakgrund inom rörelsen eller klass påverkar barn och ungas möjligheter att delta i verksamheten. Detta handlar om praktiska begränsningar som exkluderar unga från verksamheten. Detta behandlas utförligare i avsnitt tre.

Den andra sidan av detta handlar om scoutidentiteten. Vem uppfattas som scout och varför är frågor som hänger samman med organisationskultur och scoutidentitet. Om detta handlar avsnitt fyra i rapporten.

3 Möjligheten att delta i verksamheten

”Normen är inte att vi anpassar verksamheten efter funktionalitet utan detta är istället alltid ett problem”

3.1 Anpassad verksamhet?

Denna rapport utgår som nämnt inledningsvis från ett normkritiskt perspektiv. Detta innebär att det som avgör vem som kan delta i verksamheten avgörs av hur verksamheten utformas. Det är, kort sagt, inte personers avvikande från normer inom rörelsen som är problemet utan normerna i sig. I avsnitt två har beskrivits att unga med fysiska funktionsnedsättningar, unga med socioekonomiskt utsatt bakgrund och icke-vita unga inte är en del av scouternas medlemsbas. I detta avsnitt tittas det på vilka praktiska begränsningar som kan tänkas ligga till grund för den medlemsbas Scouterna i dag har.

3.1.1 Klass, ålder och funktionalitet

När intervjudeltagarna pratar om möjligheten för barn och unga att delta i verksamheten lyfts främst frågor om klass, funktionalitet och ålder fram och det är också dessa som fokuseras på i detta avsnitt.

”Väldigt få scoutstugor är handikappanpassade, vilket är exkluderande.”

Många intervjudeltagare betonar bristen av anpassning av lokaler och verksamhet vilket leder till att personer med funktionsnedsättningar inte kan delta i verksamheten. Detta gäller särskilt fysiska funktionsnedsättningar.

Vad gäller intervjudeltagarnas uppfattningar om vilka ekonomiska förutsättningar som krävs för att barn och unga ska kunna delta i verksamheten framträder en något mer komplex bild. Å ena sidan hävdar de flesta yngre scouter att:

”Scouting är en materialsport och därmed exkluderande”.

De menar att ekonomi definitivt begränsar möjligheten till deltagande i verksamheten samtidigt som de lyfter fram försök och initiativ på lokal nivå att motverka detta; exempelvis genom samarbeten med Lions och Majblommestiftelsen. Anställda inom Scouterna betonar snarare jämförelser med andra fritidsaktiviteter som lyfts fram som dyrare alternativ.

Ytterligare en aspekt som diskuterats är Scouternas organisationsstruktur som verkar begränsande för barn och ungas möjligheter att delta i rörelsens verksamhet. Strukturen innebär problem på två sätt enligt intervjudeltagarna: 1. Äldre ungdomar kan inte ta sig in och 2. Rörelsen uppfattas utifrån som sluten.

”Det finns bara en väg in i Scouterna – spårarvägen”

Den ena delen av detta problem handlar om att den absoluta majoriteten värvas till Scouterna i ung ålder. Detta innebär att det blir svårt att ta sig in i rörelsen i senare ålder då de som gick med när de var åtta dels har ett försprång, har knivmärke m.m., dels redan är mycket sammansvetsande, vilket enligt intervjudeltagarna leder till att rörelsen uppfattas som sluten utifrån men öppen inuti.

”Inuti rörelsen känns det jätteöppet men utanför säkert slutet, det finns en ambition att vara öppen men organisationsstrukturen är ett hinder”

I Novus-undersökningen anger 7 av 10 scouter att de har någon i familjen eller en nära vän med någon form av funktionsnedsättning. Bland allmänheten är det bara en fjärdedel av allmänheten som svarar att de har någon i sin närhet med funktionsnedsättning. Inställningen till att anpassa svenska samhället till personer med funktionsnedsättning skiljer sig väldigt lite åt mellan scouter och allmänheten. Majoriteten i båda grupperna anser att samhället bör vara (fullt ut eller till stor del) anpassat för funktionsnedsatta. Det verkar råda en acceptans för att samhället inte är fullt anpassat, men att man ska jobba för att förbättra det.

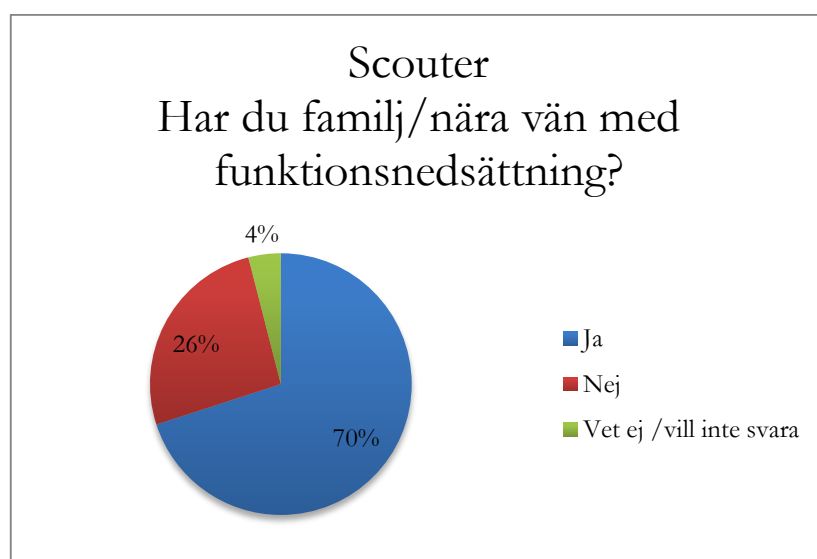

Diagram 5. Scouter svarar på frågan “Har du familj / nära vän med funktionsnedsättning?”

Bas: 1316 Scouter, 1020 allmänheten

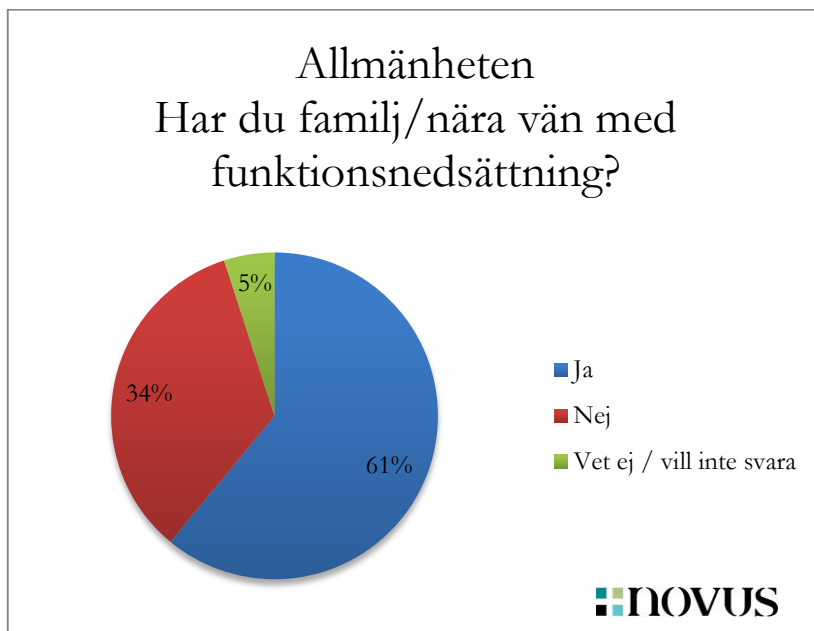

Diagram 6. Allmänheten svarar på frågan "Har du familj / nära vän med funktionsnedsättning?"

Bas: 1316 Scouter, 1020 allmänheten

Scout, 45 år och kvinna berättar i Novus-undersökningen:

"Generellt ska gälla att alla har samma rättighet och möjlighet. Men det blir orimligt om majoriteten får stå tillbaka om minoriteten ska kunna/få göra allt. Vi har alla begränsningar på ett eller annat sätt i livet och det är omöjligt att det blir "rättvist". Jag har en handikappad dotter och vet vilka begränsningar hon har, MEN hon har också möjligheter som ex hennes bror utan handikapp inte har - är det rättvist? Tror att den frågan är viktig att lyfta i diskussionen om lika möjligheter/rättigheter.

4 Att vara scout

”Det finns en tydlig gemenskap, ett vi. En scout gör saker, är aktiv, åker på läger, är med i en kår och går på möten.”

Scouterna står inte bara för verksamheten scouting. Rörelsen har också värderingar och erbjuder en mycket tydlig identitet till sina medlemmar. Detta förtydligas av att dessa medlemmar inte är *med i Scouterna*. De är Scouter!

En identitet som delas av många medför en mängd saker; det skapar trygghet i en grupp och håller samman en världsomspännande rörelse men verkar också utestängande för de som inte omfattas av identiteten. Detta är i sig inte ett problem så länge identiteten är öppen och möjlig att omfattas av alla som så vill. Detta avsnitt av rapporten behandlar specifikt den svenska scoutidentiteten.

4.1 Svensk scout som identitet

Då intervjudeltagarna pratar om vem som är scout pratar de i hög utsträckning om såväl identiteten som scout som om organisationskulturen inom den svenska scoutrörelsen. Många av dessa uttalanden kretsar kring hur en scout är, eller förväntas vara. Flera intervjudeltagare lyfter särskiljande drag som visar vem som är scout och vem som inte är det. Det kan handla om att:

”En scout har liggunderlag – ej luftmadrass”

Många uttalanden rör sig dock i en mer tydligt värderande riktning. Det kan handla om att kunna göra saker:

”Den som kan packa fort och är duktig, är scout.”

Men kretsar i ännu högre utsträckning om att vara. Scoutidentiteten innefattar tydligt positiva egenskaper:

”Aktiva och handlingskraftiga personer är scouter.”

Uttalanden som dessa var vanliga från intervjudeltagarna. De syftar till att beskriva scouters identitet och Scouterna som rörelse utan att egentligen spegla en bild av hur scouter förhåller sig till samhället i övrigt. Det finns dock kopplingar mellan scoutidentiteten och övriga företeelser i samhället. Aktiva, duktiga och handlingskraftiga personer med förmåga att packa fort är en

beskrivning som kan gälla för scouter men som i hög utsträckning kan överföras till bilden av mannen i det svenska samhället. Detta är något återkommande i intervjuerna och kan utläsas ur resonemang som inte direkt gör kopplingen mellan vilka värden och egenskaper scoutidentiteten respektive mansrollen fylls med. Andra uttalanden pekar dock direkt på kopplingen mellan de båda rollerna. I avsnitt 2.1.2 om maktfördelning i organisationen syns ytterligare en aspekt av detta.

Ytterligare en aspekt som lyfts av ett flertal intervjudeltagare är att personliga egenskaper är avgörande för om en person kan bli scout eller inte:

"Alla vill inte inordna sig och följa lag och regler och kan därmed inte bli scouter."

"Alla kan vara med men inställningen är avgörande för om man kan bli scout"

Dessa båda uttalanden pekar på viljan att inordna sig som nödvändig för att en person ska kunna uppfattas och identifieras som scout. En scout förväntas följa lagar och regler inom rörelsen.

Ovan anförda uttalanden kretsar i hög utsträckning om scoutrörelsen utan att direkt referera till relationen till icke-scouter och det omgivande samhället. Andra uttalanden tog dock tydligare sikte på relationen mellan scouter och icke-scouter.

"Det finns mycket fördomar om 'de andra'. Det är inga konstigheter, eller åtminstone inte lika mycket bland scouter man träffar internationellt men vad gäller personer i Sverige funkar det inte."

Uttalandet ligger i linje med många intervjudeltagares berättelser. Scouting tycks vara mycket svårt att förklara för personer som inte är en del av rörelsen.

"Utanför rörelsen tror de flesta att vi knyter knopar, äter kakor och kastar kottar. Inom Scouterna vet vi att det inte är så men har nog svårt att säga varför vi gör det vi gör."

Detta kan i sig utgöra ett hinder för personer som annars skulle ha varit intresserade att bli en del av rörelsen. En rörelse med en tydlig organisationskultur med interna symboler och ceremonier kan i sig ha problem med öppenhet gentemot det omgivande samhället. Om detta dessutom förstärks av en brist på ideologisk diskussion, på resonemang kring frågan varför, riskerar dessa problem att växa sig ännu större.

När intervjudeltagarna pratar om den svenska scoutrörelsens öppenhet eller slutenhet är bilden något splittrad. En del intervjudeltagare menar att största anledningen till att rörelsen har en homogen medlemsbas är samhällsliga problem som hänger samman med segregation och i viss mån integration.

"Segregation i samhället leder till att vi får en extremt homogen medlemsbas"

Andra intervjudeltagare menar dock att orsaken till problemen snarare måste sökas inom rörelsen:

"Det som gör att mångfalden brister är att vi inte ens lockar de andra till första möten."

Detta är något som flera intervjudeltagare pekat på. Att Scouterna i sig lockar en homogen medlemsbas. Rekrytering som ett problem inom detta område där många intervjudeltagare pratar om att rekrytering vanligtvis sker dels genom kompisrekrytering, dels i samma bostadsområden och på samma skolor varje år:

”Nej, vi säger att vi är öppna, men lever det inte. Kårer undviker att försöka rekrytera på vissa skolor för att ’det inte går att rekrytera där’, folk får komma till oss och anpassa sig.”

Flera intervjudeltagare lyfter fram att det funnits scoutkårer i betydligt fler orter, stadsdelar och områden än det gör i dagsläget och att det finns ett mönster i vilka kårer som försvinner.

”Kårer försvinner från arbetarklassområden men inte förrän dessa slutar vara vita.”

Trots att rörelsens homogena medelklassbas lyfts fram pekar uttalanden som dessa på att andra normer spelar än större roll i processer som gör rörelsen till vad den är idag och har varit historiskt.

Flera intervjudeltagare menar på att det finns en potential inom rörelsen att vara en öppen rörelse men pekar därefter på brister som i dagsläget skapar slutenhet.

”Jag vill tro att vi är öppna men det är nog inte så. Vi är nog slutnare än fotboll exempelvis. Folk tror att invandrare är rädda för skogen och uniformer vilket gör att man inte försöker rekrytera andra än vita medelklassbarn.”

Uppfattningen att Scouterna är en öppen organisation lyfts vid flera av intervjuerna fram som något bärande inom rörelsen men också som något som i sig skapar problem. En rörelse som tror sig vara öppen men som i praktiken har svårigheter att fungera inkluderande riskerar att lägga krokben för sig själv:

”Ja och nej. Man vill påstå sig vara öppen och har fina ideal. Det mest knepiga är att man tror att man är öppen. Rörelsen är inte ens öppen för personer som är likadana som en själv, för att de inte varit scouter i 32 år. Man kan prata med människor utanför scoutstugorna men inte i dem.”

Enkätsvaren från Novus-undersökningen ger vid handen att scouter generellt har en väsentligt mer accepterande och positiv hållning till jämställdhet, HBTQ-rättigheter, migration och integration. 9 av 10 scouter har en positiv inställning till integrationsprocess i Sverige, medan endast 7 av 10 i allmänheten anser att det är viktigt att det finns en process för att stötta invandrare att etablera sig i det svenska samhället. 70 % av scouterna svarar att deras närmsta vänner kännetecknas av en öppen inställning när det gäller sexuell läggning, vilket står i kontrast till allmänheten där enbart 58 % instämmer i samma påstående. På samma sätt kännetecknas också scouters vänner, i jämförelse med allmänheten, av en betydligt mer positiv inställning till människor med annan etnisk bakgrund och människors religionstillhörighet och livsåskådning.

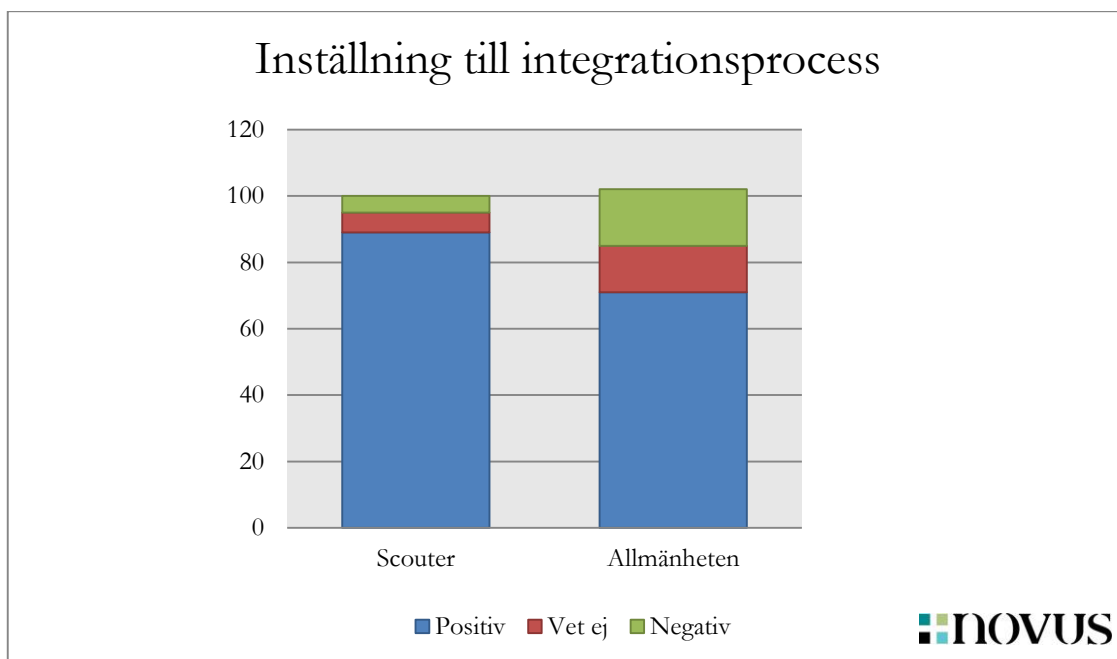

Diagram 7. Scouters och allmänhetens inställning till att Sverige har en integrationsprocess.

Bas: 1316 Scouter, 1020 allmänheten

Scout, 26 år, man berättar i Novus-undersökningen:

Jag upplever att mina vänner i Scouterna i högre utsträckning än andra har en positiv inställning till alla människors lika värde, oavsett sexualitet, etnicitet, funktionsnedsättning eller liknande.

Citatet ovan samt enkätsvaren kan tyckas stå i motsats till vad de intervjuade uppgett angående scoutidentiteten. Vad som tycks framgå är att attityder och värderingar inte alltid slår igenom och skapar en inkluderande rörelse och att en utestängande identitet verkar kunna omfatta personer som i sig har ett öppet förhållningssätt till omvärlden. För att kunna förstå vad som skapar och bygger upp Scouterna som rörelse måste vi förstå i vilken kontext scouting kom till Sverige för drygt hundra år sedan. Det kommer nästa avsnitt att behandla.

4.1.1 Sverige när scoutrörelsen var ung

Scouterna är inte en ö helt frikopplad från vare sig det omgivande svenska samhället eller från den internationella scoutrörelsen. Rörelsen påverkas och har påverkats av tidens värderingar vilket

detta avsnitt ska fokusera på. Utgångspunkten blir här det svenska samhället vid scoutrörelsens ankomst under tidigt 1900-tal.

Under sent 1800-tal och tidigt 1900-tal börjar flera rörelser i Sverige söka efter det genuint svenska – den svenska kulturen och identiteten. Unionen med Norge upplöstes 1905 och berättelsen om stormaktstiden blev allt mer avlägsen. Parallellt med detta präglades Europa vid denna tid av nya statsbildningar med utgångspunkt i nationen; idéer och uppfattningar om ett folk och ett land. Under 1800-talets senare hälft formerades såväl den tyska som italienska nationalstaten som en konsekvens av dessa tankar. I Sverige invigdes Skansen 1891 och Nordiska museet 1907 (med byggstart 1889) och båda ses som uttryck för sökandet efter och manifesterandet av det svenska.

Vad som skedde kan i stort sett beskrivas som att berättelsen om nationen formuleras. Denna berättelse har fortfarande viss bärighet och återkommer i diskussioner om svenskhet. Mot bakgrund av historien bör denna klart och tydligt ses som just en berättelse. Vad som sker under sent 1800-tal och tidigt 1900-tal i Sverige är att svenskheten konstrueras.

Idéerna om nationen och nationalismen innefattade tydligt tankar om ett folk. Perioden kan också beskrivas som rasismens glansdagar. Folket ansågs ha speciella inneboende egenskaper som hängde samman med dess fysiska uppenbarelse. Patrick Steorn skriver i "Nakna män – maskulinitet och kreativitet i svensk bildkultur 1900-1915" att "idén om ett folklyne gick hand i hand med ett rastänkande".¹⁰ Sverige var vid tidpunkten världsledande på rasbiologisk forskning och grundade genom riksdagsbeslut 1923 världens första statliga rasbiologiska institut. Omfattande studier av det svenska folket genomfördes som ett led i detta arbete. Tankarna fick också genomslag i svensk politik i form av exempelvis steriliseringslagstiftning med rashygieniska och folkhälsomässiga motiv vilka genomfördes mellan 1935 och 1976.¹¹

De rasfokuserade idéerna om folket var på många sätt en berättelse som återfanns på europeisk nivå men som också hade tydligt kontextuella undertoner i respektive nationsbygge. Idéerna om den svenska folkstammen hade enligt Steorn en tydlig koppling till naturen. "Individen var underordnad en nationalistisk tanke om ett folklyne som var kopplat till naturen"¹². Vidare hävdar Steorn att "Nationalism handlade alltså inte bara om att få på skansen, använda den blågula flaggan eller läsa exempelvis författaren Verner von Heidenstams dikter. Det var något som satt i kroppens beskaffenhet".¹³

¹⁰ Steorn, Nakna män, 2006 s. 45

¹¹ Tvångssterilisering av transexuella fortsatte att göras fram till 2012 men med andra motiv än rashygieniska

¹² Steorn, Nakna män, 2006 s. 45

¹³ Steorn, Nakna män, 2006 s. 45

Svenskheten innefattade alltså idéer om en tydlig relation mellan kroppen och naturen. Detta kan ses i dåtida stora svenska konstnärers verk som ofta avbildar naturen, nakna kroppar och innefattar historiska motiv. Som exempel kan Anders Zorn, Carl Larsson och Bruno Liljefors nämnas.

Vid denna tid landar alltså scouting i Sverige. Då landet präglas av ett sökande efter en nationell identitet med tydliga rasistiska inslag vilka får uttryck i kultur likväl som politik.

4.1.2 Svensk – öppen, handlingskraftig och vit

Vad är då svenskheten förknippad med och vilka värden är det som fyller identiteten?

Som ovan nämnt utgår den historiska berättelsen om Sverige från ett rasbiologiskt perspektiv; svensken är vit och har särskilda inneboende egenskaper samt en nära relation till kropp och natur. Från officiellt håll försökte dock Sverige ta avstånd från den rasistiskt färgade historien och fylla berättelsen om Sverige med andra värden. Fortfarande långt in på 1900-talet gör sig dock rasbiologiska resonemang gällande, något som kan utläsas ur detta citat från Tage Erlander:

”Vi svenskar lever ju i en så oändligt mycket lyckligare lottad situation. Vårt lands befolkning är homogen, inte bara i fråga om rasen utan också i många andra anseenden.”¹⁴

Trots citatet börjar en berättelse om Sverige vid den här tiden växa fram. Forskaren Maud Eduards argumenterar för att efterkrigstidens alliansfrihet och internationella insatser börjar formeras som en del av en berättelse av en ny svensk självkänsla.¹⁵ Olof Palme höll 1965 ett berömt tal där han bland annat sa:

”Demokratin är fast förankrad här i landet. Vi respekterar de grundläggande fri- och rättigheterna. Grumliga rasteorier har aldrig funnit fotfäste. Vi betraktar oss gärna som fördomsfria och toleranta.”¹⁶

Talet kan i stort beskrivas som ett tydligt avståndstagande från rasism och främlingsfientlighet. Utmålandet av Sverige som särskilt öppet är dock intressant givet Erlanders uttalande samma år. Detta citat visar på hur berättelsen börjar förändras. Svensken är inte längre bara vit och rasligt renast i världen, den är också fördomsfri, öppen och tolerant.

Eduards argumenterar vidare för att det svenska ges en särställning och att ”Invandrare tillskrivs ’kultur’ som inte passar in. Upplysta västerlänningar däremot, som svenskar, anser sig normalt inte

¹⁴ Tage Erlander 1965, ur Christian Catomeris, Det ohyggliga arvet: Sverige och främlingen genom tiderna, 2004, s.7

¹⁵ Eduards, Kroppspolitik, 2007

¹⁶ Radioanförande, 25 december 1965

ha någon kultur utan snarare en civilisation”.¹⁷ Hon argumenterar vidare för att svenskar tror sig leda jämställdhetsligan men att den svenska jämställdhetsdiskursen även kommit att innefatta en hierarkisk uppdelning mellan svenskar och invandrare. Där svensken beskrivs som jämställd och invandraren som patriarkal och förtryckande.

Just begreppet svensk är enligt Hübinette tydligt kopplad till en hudfärg eller uppfattad ras. Vita uppfattas som svenskar och icke-vita som icke-svenskar eller invandrare, oavsett hur länge de vistats i Sverige.¹⁸ Denna uppdelning gäller även beteenden som tillskrivs individer med utgångspunkt i dessas hudfärg eller uppfattade ras. Svensken tillskrivs här i hög utsträckning maskulina drag som handlingskraftighet och ordningssamhet där icke-svensken utmålas som motsatsen, på samma sätt som Eduards anför om jämställdhetsdiskursen.

¹⁷ Eduards, Kroppspolitik, 2007 s. 57

¹⁸ Hübinette et al. Ras och vithet i det samtida Sverige, 2012, s 28

5 Slutsatser

Bilden av scoutrörelsen som framträder i denna rapport är dessvärre inte alltför positiv. Scouterna som organisation har tydliga värderingar som vi har ett ansvar att leva upp till.

Problemen som finns inom rörelsen handlar om hur verksamheten bedrivs och vem som känner sig inkluderad; ”vem som kan vara med i Scouterna” och ”vem som kan vara scout”. Intressant är som ovan nämnts att scouter uppvisar betydligt mer öppna och accepterande attityder än allmänheten i frågor som rör inkludering och rättigheter för individer som förfördelas utifrån normer kring kön, sexualitet, bakgrund osv. Värderingarna på individnivå borde skapa förutsättningar för att skapa en inkluderande rörelse. Problemen som Scouterna har som rörelse måste därför beskrivas som organisatoriska.

Vilka slutsatser kan dras utifrån beskrivningarna av scoutidentiteten respektive svenskheten i avsnitt 4? Jo, att det tycks finnas tydliga kopplingar mellan dessa båda identiteter. Vad som talar för detta är ett flertal saker som här nedan kommer att lyftas.

Intervjudeltagarna beskriver en rörelse med en homogen medlemsbas bestående av barn och ungdomar som uppfyller vithetsnormen. Delar av dessa problem måste förstås utifrån den samhällseliga segregationen och som en direkt konsekvens av ojämlikhet baserad på rasism. Scouterna har historiskt haft en medlemsbas som bestått av barn och ungdomar från privilegierade grupper ur ett socioekonomiskt perspektiv. I ett samhälle där tillgång till resurser hänger samman med vithetsnormen kommer en rörelse som främst har en medlemsbas bestående av mer bemedlade barn och ungdomar per definition få en homogen medlemsbas även utifrån hudfärg.

Flera intervjudeltagare har pekat just på Scouternas medelklassprägel. Vid många tillfällen har det dock lyfts att scoutkårer visst finns i områden som inte domineras av medelklassen men sällan i områden som slutar beskrivas som vita. Intervjudeltagare har vittnat om att det inte värvas nya medlemmar i dessa områden och att skolor med en majoritet icke-vita barn undviks vid rekryteringen. Det tycks vara så att svenska scouter ses som just svenska, alltså vita, och därmed inkluderas inte icke-vita, barn som inte passar in i vithetsnormen, i scoutidentiteten. För att kunna vara scout måste en vara svensk och därmed vit.

Något som ytterligare talar för en nära koppling mellan svenskheten och scoutidentiteten är att svensk scouting utmärker sig, tillsammans med skandinavisk scouting, som mer riktad mot friluftsliv än scouting i andra delar av världen. Svenskheten är, som förklarar i avsnitt 4.1.1, sammanlänkad med den nära relationen till kroppen och naturen.

Många intervjudeltagare har lyft fram att det finns en bristande diskussion kring värderingar och normer inom rörelsen. Diskussionen kring varför verksamheten bedrivs lyser ofta med sin frånvaro. Scouterna i Sverige har svårt att prata om sin kultur på samma sätt som det är svårt att prata om en svensk kultur i enlighet med Eduards resonemang ovan. Kultur är något ”de andra”, de icke-vita, har och denna uppfattade kultur gör det svårt att bli en del av scoutrörelsen. Detta bekräftas av intervjudeltagarnas tankar kring varför inte icke-vita inkluderas i verksamheten.

Scouterna har som organisation tydliga värderingar som vi som rörelse har ett ansvar att leva upp till och förverkliga. Om vi ska klara av detta har vi en resa att göra, en resa som kommer behöva innefatta följande steg:

- Om alla ska kunna vara med i Scouterna måste rörelsen skapa förutsättningar för barn att delta i verksamheten oberoende av deras socioekonomiska bakgrund eller individuella funktionalitet.
- Om alla ska kunna vara scouter måste rörelsen arbeta på en organisationskultur för att alla ska ha lika möjlighet att bli vald till maktpositioner och därmed få inflytande över rörelsens utveckling.
- Om alla ska kunna vara scouter måste den svenska scoutidentiteten utmanas och utvecklas för att inkludera barn och unga oavsett deras hudfärg, socioekonomiska bakgrund eller ålder.

6 Litteratur

- Tage Erlander 1965, ur Christian Catomeris, *Det ohyggliga arvet : Sverige och främlingen genom tiderna*,
- De los Reyes, Paulina, Molina, Irene & Mulinari, Diana (red.), *Maktens (o)lika förklädnader: kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige : en festskrift till Wuokko Knocke*, [Ny utg.], Atlas, Stockholm, 2005
- Eduards, Maud, *Kroppspolitik: om moder Svea och andra kvinnor*, [Ny utg.], Atlas, Stockholm, 2012
- Hübinette, Tobias, Hörnfeldt, Helena, Farahani, Fataneh & León Rosales, René (red.), *Om ras och vithet i det samtida Sverige*, Mångkulturellt centrum, Tumba, 2012
- Liljestrand, Jens, *Vi äro svenska scouter vi*, Atlas, Stockholm, 2004
- Palme, Olof, *Politik är att vilja*, Stockholm : Prisma, 1968, Radioanförande, 25 december
- Ragnarsson, Anna, *Novusundersökning om mångfald*, Stockholm 2014
- Steorn, Patrik, *Nakna män: maskulinitet och kreativitet i svensk bildkultur 1900-1915*, Norstedts akademiska förlag, Diss. Stockholm : Stockholms universitet, 2006Stockholm, 2006
- Westberg, Anna, *Den upproriska skötsambeten: att vara ung och scout*, Institutionen för individ, omvärld och lärande, Stockholms universitet, Diss. Stockholm : Stockholms universitet, 2007Stockholm, 2007
- Westberg, Anna, *Scoutskjortan: mer än ett klädesplagg*, Lärarhögsk., Lic.-avh. Stockholm : Univ., 2004,Stockholm, 2004

www.scouterna.se

www.varstafordomen.se

www.postkodlotteriet.se

Vid frågor kontakta:

Anton Landehag, projektkoordinator Scouterna
anton.landehag@scouterna.se

Scouterna
Box 420 34
+46 8-555 065 00
www.scouterna.se